

Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği¹

The Importance of the Banking Sector for the Development of Foreign Trade: The Case of Turkey

Amal Abdalkarim ALHATTI², Ali KONAK³

Öz

Günümüzde dış ticaret işlemleri, güven eksikliği ve bir ülkeden diğerine farklılık gösteren yasal düzenlemelerden kaynaklanan bazı sorunlarla karşı karşıyadır. Bu tür sorunların çözüme kavuşturulmasında bankalar ve bankacılık sistemi içerisinde yer alan banka garantileri son derece önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle ticari faaliyetlere ilişkin ödemelerde bir düzenliliğin sağlanması ve ihracatçı ile ithalatçı taraflar arasında ödemelere ilişkin güven ortamının oluşturulmasında bankacılık sektörüne son derece önemli görevler düşmektedir. Bu çalışmada, TCMB ve TÜİK'ten temin edilen veriler kullanılarak ekonometrik yöntemlerle çeşitli analizler yapılmış ve bu analizler çerçevesinde kredilerin, dış ticaret üzerindeki ve dış ticaretteki gelişmelerin de krediler üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Yapılan analizler neticesinde, ihracattan toplam kredilere doğru %5 anlamlılık seviyesinde; ithalattan toplam kredilere doğru ise %10 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik tespit edilmiştir. Toplam kredilerden ihracata ve ithalata doğru ise bir nedensellik tespit edilememiştir. Dolayısıyla, dış ticaret hacmindeki bir artışın toplam kredileri etkilediği görülmektedir. Dış ticaretin toplam kredileri hangi yönde etkilediğinin tespiti için regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizine göre, ihracattaki artış toplam kredileri azaltmaktadır. İhracat sayesinde ülkeye para girişi olmakta ve bu da toplam kredi talebinde bir azalmaya yol açmaktadır. Yapılan regresyon analizinde, ithalattaki bir artışın ise toplam kredileri arttırdığı görülmektedir. Ancak katsayı anlamsız çıktığı için iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını söylemek mümkündür. Bu çalışma, dış ticaretin gelişimi açısından bankaların önemine açıklık getirmekte ve ortaya koymakta bu özelliği itibarıyla diğer çalışmalardan farklılık arz etmektedir.

Jel Kodları: E51, F10, F30

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, Türk Bankacılık Sektörü, Banka Kredileri, Risk, Banka Garantisi.

¹ Bu çalışma, Amal Abdalkarim ALHATTI tarafından Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde ve Doç. Dr. Ali KONAK danışmanlığında, 2022 yılında tamamlanan "Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği" başlıklı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Mezunu, Karabük Üniversitesi LEE, amal.abod@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2638-0382

³ Doç. Dr., Karabük Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat Bölümü, alikonak@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1804-8339

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

Abstract

Today, foreign trade transactions face some problems arising from a lack of trust and legal regulations that differ from one country to another. Banks and bank guarantees in the banking system play an extremely important role in solving such problems. The banking sector plays a vital role, especially in ensuring regularity in payments related to commercial activities and creating an environment of trust regarding payments between exporter and importer parties. In this study, various analyzes were made using econometric methods using the data obtained from the TCMB and TUIK and within the framework of these analyzes, it is aimed to reveal the effects of loans on foreign trade and the effects of developments in foreign trade on loans. As a result of the analyzes made in this study, from exports to total loans, at the 5% significance level; From imports to total loans, a 10% significance level of causality has been determined. Causality could not be determined from total loans to exports and imports. Therefore, it is seen that an increase in foreign trade volume affects total loans. Regression analysis was carried out to determine the direction in which foreign trade affects total loans. According to the regression analysis, the increase in exports reduces total loans. Thanks to exports, money is inflow into the country, which leads to a decrease in total credit demand. In the regression analysis, it is seen that an increase in imports increases total loans. However, since the coefficient is insignificant, it is possible to say that there is no significant relationship between the two variables. This study contains important information about the importance of banks in terms of the development of foreign trade and differs from other studies due to this feature.

Jel Codes: E51, F10, F30

Keywords: Foreign Trade, Turkish Banking Sector, Bank Credits, Risk, Bank Guarantee

1. Giriş

Dış ticaret, ülkelerin ekonomik unsurlarını etkileyen ve milli gelir düzeyine yön veren bir ticari faaliyet türüdür ve hem ekonomik hem de politik gelişmelerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Dış ticaret maliyetlerinin, ülkelerin rekabet edilebilirliği üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Bazı gelişmekte olan ülkelerdeki, bürokratik engeller ve yetersiz altyapı nedeniyle firmalar, uzun süreler beklemek durumunda kalmakta, bu nedenle de maliyet artışları yaşamakta ve rekabet güçlerini kaybetmektedir. Bu nedenlerden dolayı dış ticaretin kolaylaştırılması, sadeleştirilmesi ve güvence altına alınması büyük bir önem arz etmektedir. Bu sadeleştirme, uluslararası ticari işlemlerin maliyetlerinde azalışlara ve alım-satımına konu olan malların hareket hızının artmasına olanak sağlamaktadır. Dış ticaret işlemleri sırasında şirketlerin maruz kaldığı maliyetleri azaltmak için dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bu maliyet azalışları, firmaların rekabet gücünü artmasına katkıda bulunmaktadır. Araştırma ve deneyimler, ticari sürecin kolaylaştırılmasının yabancı sermaye akışına katkıda bulunduğunu ve zaman ile maliyetin azalışlarına olanak sağladığını ortaya koymuştur. Ayrıca ticari sürecin kolaylaşması, özel sektör gelirlerinin doğrudan ve kamu gelirlerinin dolaylı yollardan artmasına da katkıda bulunmaktadır. Yetersiz altyapı sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin şirketlerini değil, aynı zamanda bu ülkelere ihracat yapan gelişmiş ülkelerin şirketlerini de olumsuz yönde etkilemekte ve dolayısıyla dünya ticaretine olumsuz yönde şekil vermektedir. Bu nedenle, dış ticaretin kolaylaştırılması, dünya ticaretinin gelişmesinin amaçlandığı çeşitli platformlarda dile getirilmiş, bu kapsam dahilinde çeşitli

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

standartlar getirilmiş, tavsiyeler kabul edilmiş, ayrıca birçok uluslararası anlaşma imzalanarak çeşitli ilke ve kılavuzlar hazırlanmıştır.

Dış ticaret işlemlerinin kolaylaştırılması, dış ticaret işlemlerine hız kazandırılması ve maliyet avantajlarının elde edilmesi noktasında bankalar önemli rol oynamaktadır. Dünyanın içinden geçtiği küreselleşme sürecinde, ulusal sınırların zamanla önemini yitirdiği ve siyasi sınırların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu süreçte ulusal bankaların önemi artmış olmakla birlikte uluslararası bankacılık sistemi de artan bir ivme ile gelişim göstermektedir. Uluslararası bankalar, hızla gelişen dünya ticaretinde ve uluslararası para hareketlerinde önemli görevler üstlenen aracı kuruluşlar niteliğindedir ve bu nedenle de uluslararası arena da özellikle ihracata yönelik üretim faaliyetinde bulunan işletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere organize olmuşlardır. Başlıca uluslararası bankacılık hizmetlerini, uluslararası yatımlara yönelik kredi temini ve para-sermaye hareketlerinde aracılık görevini üstlenmek şeklinde ifade etmek mümkündür. Firmaların ihracata yönelik olarak üretim gerçekleştirebilmesi için üretim kapasitesinin artırılmasına, bunun için de üretim sürecinde ihtiyaç duyulan girdilerin temini için finansal sermayenin artırılmasına ihtiyaç vardır. Özellikle ihracat artışları sayesinde ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının artmasına katkıda bulunacak işletmelerin finansal açıdan desteklenmesi son derece önemlidir. Bu noktada bankalar önemli görevler düşmektedir. Bankalar ihracata yönelik üretim faaliyetlerinde bulunan işletmeleri finansal açıdan desteklemek suretiyle hem ihracatın hem de bu sayede ülke milli hasılasının artmasına katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte bankaların, uluslararası bankacılık faaliyeti adına bir diğer önemli fonksiyonu da ticari faaliyette bulunacak yerli ve yabancı firmalar arasında güven tesisine dayalı aracılık faaliyetlerinde bulunmasıdır. Ticari faaliyetlerin başarısı açısından ticari faaliyette bulunacak taraflar arası güven, son derece önemli bir unsurdur. Güven unsuru uluslararası ticari faaliyetlerde daha da fazla önem taşımaktadır. Bu süreçte bankalar, uluslararası ticari faaliyette bulunan taraflar arasındaki güvenin tesis edilmesine gerçekleştireceği aracılık faaliyetleri sayesinde katkıda bulunmaktadır. Uluslararası bankacılık hizmetleri sayesinde alıcı taraf, parasını ödediği malın kendisine teslim edileceği, satıcı taraf ise ihraç ettiği malın bedelinin kendisine eksiksiz olarak ödeneceği konusunda herhangi bir endişeye kapılmamakta ve uluslararası ticaret güvenli bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu durum uluslararası ticaret hacminin artmasına da olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda uluslararası bankacılık hizmetlerini, satıcı ve alıcılara sağlanan garantiler açısından uluslararası ticarete daha fazla güvenlik sağlayan hizmetler olarak tanımlanmak mümkündür. Hazırlanmış olan bu çalışma ile dış ticaretin gelişimi açısından bankacılık sektörünün önemi üzerinde durulmuş ve bankacılık sektörünün dış ticaret üzerindeki etkileri ekonometrik yöntem ile analiz edilmiştir.

2. Dış Ticaret Kavramı, Kapsamı ve Önemi

Ülke ekonomileri açısından son derece önemli olan dış ticareti en genel haliyle siyasi ve ekonomik açıdan bağımsızlıklarını elde etmiş olan ülkelerin uluslararası piyasalarda gerçekleştirdikleri mal ve hizmet alım ve satımı şeklinde tanımlamak mümkündür. Ülkelerin hiçbiri, üretim sürecinde ihtiyaç duyulan hammadde ve ara mallarının tamamına sahip değildir. Bu nedenle de ülkeler, üretimi gerçekleştirebilmek için mutlak surette diğer ülkelere ihtiyaç duyulan ara malı ve hammaddeleri satın almak ve diğer ülkelere de ihtiyacından fazla miktarda bulunan üretim faktörlerini satmak durumundadır. Bir diğer

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

ifadeyle dış ticaret, farklı ülkelerin birbirlerinden farklı mal ve hizmetleri satın alıp satmak suretiyle gerçekleştirdikleri ticari faaliyetleri kapsamakta olup en genel haliyle ihracat ve ithalattan oluşmaktadır (Melemen, 2012: 2). Dış ticaret işlemlerini ise ülkeler arasında gerçekleştirilen ticari faaliyetlerin düzenlenmesini içeren işlem ve kurallar bütünüdür şeklinde tanımlamak mümkündür (Aktaş ve Adıgüzel, 2017: 4). Ülkeler açısından ekonomik büyümenin ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi son derece önemli hedefler arasında yer almaktadır. Bu hedeflere ulaşabilmek için dış ticaret gelirlerinin artırılması büyük bir önem arz etmektedir. Bu bağlamda gerek ekonomik büyümenin gerçekleştirilebilmesi gerekse de dış ticaret gelirlerini artırmak suretiyle dış ticaret açıklarının kapatılabilmesi için birtakım politikaların uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda en genel haliyle dış ticaret politikasını, ihraç gelirlerini artırmak ve ithalat harcamalarını azaltmak için ülkelerin ekonomi yönetimlerinin aldığı karar ve önlemler şeklinde tanımlamak mümkündür. Dış ticaret politikaları sayesinde devlet, dış ticaretteki gelişmelere müdahalede bulunmakta ve dış ticaret faaliyetlerini yönlendirebilmektedir (Barut ve Gülcan, 2019: 44). Bir diğer ifadeyle devletler, uygulayacakları dış ticaret politikaları ile ihracat ya da ithalat faaliyetlerine çeşitli teşvikler ya da kısıtlamalar getirerek dış ticaret faaliyetlerine yön verebilmektedirler.

Dış ticaret faaliyetleri ülke ekonomileri için pek çok açıdan önem arz etmektedir. Özellikle ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi için dış ticaret faaliyetlerinin son derece önemli olduğunu söylemek mümkündür. Hiçbir ülkenin üretim faktörlerinin tamamına sahip olması mümkün değildir. Bu nedenle de üretimin gerçekleştirilebilmesi için mutlak surette ithal girdilere ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle sanayi sektöründe kullanılacak olan ithal girdilerin temini son derece büyük bir önem arz etmektedir. Bu önem, ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi aşamasında sanayi sektörünün sahip olduğu ayrıcalıklı konumdan kaynaklanmaktadır. Bir diğer ifadeyle ekonomik büyümenin gerçekleştirilebilmesi için sanayi sektörünün geliştirilmesine ihtiyaç vardır (Dilek, 2016). Aslında bu süreç birbirini besleyen bir yapıya sahiptir. Özellikle ithal girdi bağımlısı durumundaki az gelişmiş ülkeler, üretim hacimlerini artırabilmek ve ekonomik açıdan kalkınabilmek için sanayiye yönelik yatırım ve ara mallarına ihtiyaç duymaktadır. Bu mallar ve girdileri ise ihracat faaliyetleri sonucu elde ettikleri gelirler ile satın alabilmekte, daha doğru bir ifade ile ithal edebilmektedir. Bu nedenlerden dolayı ekonomik büyümenin gerçekleştirilebilmesi için ihracatın ve dolayısıyla ihraç gelirlerinin artırılmasına ihtiyaç vardır. Dış ticaretin bir diğer önemli özelliği de yurtiçi tüketiciler için ürün çeşitliliği sağlamasıdır. İthalat sayesinde yerli tüketiciler, yurtdışında üretilmeyen mal ve hizmetlere sahip olabilmektedirler. Buna ilaveten dış ticaret faaliyetlerinin istihdam üzerinde de olumlu etkilerinin bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Dış ticaret sayesinde, yurtiçi üretim sadece iç piyasa için değil aynı zamanda uluslararası piyasalar içinde yapılmaktadır ve dolayısıyla üretim hacmi artmaktadır ki bu da istihdamın artmasına olanak sağlamaktadır (Askar, 2018: 2). Dış ticaret sayesinde ihtiyaç fazlası mal ve hizmetlerin yurtdışına satışı mümkün olmakta ve bu sayede de gelir elde edilmektedir. Ayrıca dış ticaret işlemleri sayesinde özellikle ihracat artışlarına bağlı olarak ulusal piyasalarda meydana gelen üretim artışları, iç piyasada da bazı mal ve hizmet satın alımlarının artmasına da neden olmakta ve bu da devletin vergi gelirlerinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Buna ilaveten gerçekleştirilecek ihracat sayesinde elde edilecek gümrük vergilerinin de yine vergi gelirlerinin artmasına katkıda bulunacağını ifade etmek mümkündür.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

3. Bankacılık Kavramı ve Özellikleri

İktisadi hayatın en önemli paydaşlarından birini bankalar oluşturmaktadır. Bankaların ekonomik işleyiş üzerinde oldukça önemli görev ve etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle de bankaların finansal açıdan son derece önemli olduğunu ifade etmek mümkündür. Bankalar, tasarruf sahiplerinden toplanan finansal kaynakların ihtiyaç sahiplerine kredi olarak verilmesine aracılık eden finansal kuruluşlardır. Bir diğer ifadeyle bankalar, mevduat kabul eden, finansal kaynakları toplayan, topladığı kaynakları gerek kısa ve gerekse de uzun vadeli krediler şeklinde finansman ihtiyacı bulunan gerçek ve tüzel kişilere aktaran finansal nitelikteki kuruluşlardır (Yetiz, 2016: 107). Bu bağlamda tasarruflardaki artışların bankacılık sektörünün sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi açısından son derece önemli olduğunu ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte bankacılık sektörünün etkili ve verimli bir şekilde çalışması ise sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin gerçekleşebilesi için gerekli olan ön koşullardan birini teşkil etmektedir. Bu nedenle bankalar, topladıkları finansal kaynakları yoğun rekabet ortamında en etkin ve verimli bir şekilde kullanmak durumundadır. Bunu gerçekleştirebilmek için de bankaların öncelikle kendi bankacılık performanslarını doğru bir şekilde değerlendirebilmeleri ve değerlendirmeler sonucunda başarısız olunan noktalarda performans artırıcı yönde tedbirleri almaları büyük bir önem arz etmektedir (Çalışkan ve Eren, 2016: 86). Günümüzde bankaların mevduat toplamak ve kredi vermekten başka yaptıkları işlemler de bulunmaktadır. Bunları (Yetiz, 2016: 107);

- Ülkede kredi ve ekonomi politikalarının uygulanmasına katkıda bulunmak,
- Finansal işlemlerde aracı kurum olarak hareket etmek,
- Menkul kıymet alım satımı işlemlerinin gerçekleştirilmesine aracılık etmek,
- Kiralık kasalar sayesinde kıymetli varlıkların korunmasını sağlamak,
- Kredi kartı ve banka kartı gibi araçlarla ödeme olanakları sağlamak, ATM hizmeti sunmak,
- İç ve dış ticari işlemlerde aracılık görevi yapmak,

şeklinde sıralamak mümkündür.

Bankacılık faaliyetlerinin yerli üretim miktarı ve dolayısıyla dış ticaret hacmi üzerinde de önemli etkileri bulunmaktadır. Kredi hacmindeki genişlemeler, yatırımcılar için finansal maliyetlerin azalması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla yatırım maliyetlerindeki azalışlar, yatırımların, istihdamın ve üretim hacminin artmasına olanak sağlamaktadır. Üretim hacmindeki artış ise ihracatın artmasına katkıda bulunmaktadır. Uğurlu (2020: 126), bankacılık sektörü tarafından kullanılan kredilerin dış ticaret üzerine etkilerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmış olduğu çalışmada, kısa dönemde krediler ile dış ticaret hacmi arasında güçlü bir nedensellik ilişkisinin bulunduğunu, uzun dönemde ise kredi kullanımındaki artışın dış ticaret hacmini önemli ölçüde arttırdığını tespit edilmiştir. Bu tespit, ifade ettiğimiz düşüncelerle ve iktisat teorisiyle de uyumludur.

4. Bankacılık Sektörünün Karşı Karşıya Olduğu Riskler

Genelde ülke ekonomisi, özeldense dış ticaret faaliyetleri açısından bu denli önemli olan bankacılık sektörünün birçok riski de bünyesinde barındırdığını söylemek mümkündür. Bu riskler, kredi riskleri, piyasa riskleri ve likidite riskleri şeklinde olmak üzere üç başlık altında

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

değerlendirilebilir. Bankaların en önemli faaliyet konusu olan kredi verme işlevi gereği karşılaşılabilecekleri en büyük risk unsuru olarak kredi riskleri ön plana çıkmış durumdadır. Günümüzde kredi riski, geliştirilmiş yazılım ve uygulamalarla artık son derece basit bir şekilde ölçülebilmektedir (Elmacı, vd. 2014: 555). Ticari bankaların, kredi riskini üstlenmeden ve bu riski yönetmeden, bankacılık faaliyetinde bulunmaları imkânsızdır (Kavcıoğlu, 2014: 11). Kredi riski, bir borç-alacak ilişkisi içerisinde olan kişi ya da kuruluşlardan birinin, almış olduğu borç karşılığında karşı tarafa olan yükümlülüklerini yerine getirememesi nedeniyle ortaya çıkan muhtemel kayıp şeklinde tanımlanmaktadır. Banka tarafından zamanı gelen tahsilatın zamanında veya tam olarak yapılamaması durumu bu tür bir riske örnek teşkil etmektedir. Riskin kontrol altında tutulabilmesi sağlıklı, etkin bir veri yönetim sistemi ile mümkün olabilmektedir (Yazıcı, 2020: 190). Bankalar açısından güçlü bir risk yönetimine sahip olabilmenin yolu, riskin unsurlarının iyi ve doğru bir şekilde analiz edilmesinden, risk yönetimine ilişkin tanımlamaların doğru yapılmasından ve riskten kaçınma yöntemlerinin çok yönlü olarak belirlenmesinden geçmektedir (Elmacı vd., 2014: 557). Bu bağlamda bankaların başarısı ve bir bankayı diğer bankalardan ayrıcalıklı kılan önemli farklılıklardan biri kredi risklerini etkin bir şekilde yönetebilme yeteneğinden kaynaklanmaktadır.

Bankaların ticari faaliyetlerini sürdürürken karşı karşıya olduğu önemli risklerden bir diğerini piyasa riskleri oluşturmaktadır. Piyasa riskini, bilanço içindeki ve bilanço dışındaki hesaplarda tutulan pozisyonlarda, finansal piyasada meydana gelen dalgalanmalar nedeniyle faiz oranı, döviz kuru, emtia ve hisse senedi fiyatlarındaki değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski ve kur riski gibi riskler nedeniyle bankaların zarar etme olasılığı şeklinde tanımlamak mümkündür (Yazıcı, 2020: 192). Uluslararası ticaret ve yatırımlarla ilgili olarak karşılaşılan risklerin en önemli nedenlerinden birini döviz kurlarını ve faiz oranlarını tahmin etme noktasında karşılaşılan sorunlar oluşturmaktadır. Finansal kurumların risk yönetiminde kullandığı araçların başında türev araçlar gelmektedir. Bankacılık sektörü de piyasa risklerinden korunmak amacıyla türev araçları yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Türev araçlar, bankaların piyasalarda karşılaşma ihtimali olan faiz oranı ve döviz kuru gibi önemli riskleri minimize ederek risk yönetimini daha kolay ve ucuz hale getirmekte ve gelecekte belirlenecek olan fiyatları öngörülebilir duruma getirerek piyasanın daha istikrarlı olmasına yardımcı olmaktadır (Şirvan ve Sezgin Alp, 2017: 149-150). Bu bağlamda başarılı bir bankacılık faaliyetinde bulunabilmesi için bankaların, piyasada karşılaşılan risklere karşı, özellikle de döviz ve faiz oranlarındaki değişikliklere karşı gerekli tedbirleri zamanında ve etkin bir şekilde almalarının son derece önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Bankacılık sektörünün karşı karşıya olduğu risklerden bir diğeri de likidite riskidir. Likidite riski bankaların ticari faaliyette bulunurken karşı karşıya kaldığı ve bankaların başarısı ile doğrudan bağlantılı olan son derece önemli bir risk türüdür (Işık ve Belke, 2017: 114). Likidite riskini, ihtiyaç duyulan miktarda fonun ihtiyaç duyulduğu an da uygun bir maliyetle bulunamaması veya bir finansal varlığın gereken zamanda ve fiyattan elden çıkarılamaması sonucunda uğranılması muhtemel kayıp şeklinde tanımlamak mümkündür (Yazıcı, 2020: 193-194). Likidite riski üzerinde etkisi buluna faktörleri ise; banka ölçeği, öz sermaye kârlılığı, net faiz marjı, artan banka sermayesi, mevduat büyüme oranı, kredi kayıpları, ekonomik büyüme, enflasyon oranı ve küresel finansal krizler şeklinde sıralamak mümkündür (Işık ve Belke, 2017: 122). Görüldüğü üzere likidite riskine neden olabilen pek çok etken bulunmaktadır. Bu nedenle bankaların

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

likidite riskinden korunmak için çok dikkatli bir şekilde bankacılık faaliyetlerinde bulunması büyük bir önem arz etmektedir.

5. Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi

Ülke ekonomileri açısından finansal aracılık alanlarında oynadığı önemli rol nedeniyle güvenilir bir bankacılık sisteminin varlığı son derece önemlidir. Bu yapısı itibariyle bankaların dış ticaret faaliyetleri üzerinde de önemli etkilerinin bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Dış ticaretin gelişimi açısından bankacılık sektörünün önemini, dış ticarete bankaların uluslararasılaşması, dış ticarete bankacılık türleri ve dış ticarete bankaların ödeme yöntemleri başlıkları altında detaylı bir şekilde incelemek mümkündür.

5. 1. Dış Ticarete Bankaların Uluslararasılaşması

İkinci Dünya Savaşı sonrasında finansal alanda yaşanan en önemli gelişmelerden biri bankacılık sektörünün uluslararası hale gelmesidir. Bu gelişmeyle ekonomide yeni bir çağ başlamış, bu çağ özellikle Batılı ülkelerin ticari bankacılık hizmetlerinin yoğunlaşarak artmasına neden olmuştur. Bankaların gerek ulusal gerekse de uluslararası piyasalarda sağladığı çeşitli niteliklerdeki hizmetler, özellikle uluslararası bankacılık sistemine önemli katkılar sağlamaktadır. Ticari faaliyetlerde, özellikle de uluslararası piyasalarda gerçekleştirilen ticari faaliyetlerde güven esastır. Bu güvenin oluşturulması noktasında ise bankalara büyük görevler düşmekte ve bankalar da bu süreçte etkin bir rol oynamaktadır. Özellikle mal ihracatında bulunan banka müşterileri, ihracatın gerçekleştiği ülkede merkez bankası şubeleri, ülkelerindeki banka şubeleri veya diğer kurumlar aracılığıyla bankacılık işlemlerini gerçekleştirebilmektedir. Böylece bu işlemler uluslararası bir nitelik kazanmış olmaktadır. Bu nedenle genelde bankacılık, özelden ise uluslararası bankacılık hizmetleri, birçok ülkede her türlü ekonomik ve finansal koşullara bağımlı olma özelliği taşımakta ve benzer tepkiler vermektedir (Önal ve Sevimeser, 2006: 295). Bankaları uluslararası piyasalarda faaliyette bulunmaya yönelten en önemli gerekçe, bankaların yabancı ülkelerde şubeler açarak uluslararası yatırımlarla büyüme ve genişleme isteğidir. Ayrıca bankacılık faaliyetinde bulunulacak olan ülkelerin sunduğu teşviklerden, ayrıcalıklardan ve bazı vergi muafiyetlerinden yararlanma isteği de yine bankaları uluslararası piyasalarda faaliyette bulunmaya yöneltmektedir. Bankaların uluslararası para ve finans piyasalarında faaliyete başlaması, bu bankaların hızlı bir şekilde büyümesine ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca bankaların piyasaları çeşitlendirmeleri, risklerden kaçınmalarına ve bu sayede yurt içi kayıplarını yurtdışı gelirlerle karşılanabilmelerine olanak sağlamaktadır.

5. 2. Dış Ticarete Bankacılık Türleri

Bankalar, dış ticaret işlemelerine ilişkin olarak kurmuş oldukları temsilciliklerle, muhabir bankalarla, bağımlı ya da bağıli bankalarla, konsorsiyum bankalarıyla ve kıyı bankacılığıyla ile müşterilerine hizmet vermektedir. Bankaların, yabancı ülkelerde kendilerini temsil etmek amacıyla oluşturduğu şubelere en genel ifadeyle temsilcilik adı verilmektedir. Bankalar, yabancı bir ülkedeki tacir ile iş yapan müşterilerine yardımcı olmak ve ticari güvence sağlamak amacıyla ilgili yabancı ülkede veya komşu bir ülkede temsilcilik büroları açmaktadır. Temsilcilik büroları, bir bankanın, herhangi bir yabancı ülkede kendisini temsil etmesi amacıyla kurmuş

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

olduğu, bir ya da daha fazla kişiden oluşan bir bankacılık kurumudur. Bankalar, temsilciliklerde görev alacak kişilerin, ilgili ülkenin bankacılık işlemleri konusunda bilgili olmalarına ve gerek hükümet gerek finansal çevreler ve gerekse de iş adamları ile bağlantılı olmalarına özen göstermektedir. Temsilcilerin aynı zamanda birden fazla bankayı temsil etmesi de mümkündür. Bu yapısı itibarıyla temsilcilikler, hizmet verdikleri bankanın yurtdışındaki şubesi konumunda değildir. Temsilcilikler, mevduat toplama ya da kredi verme şeklindeki faaliyetlerde bulunamazlar. Buna karşın temsilcilikler, uluslararası piyasalarda faaliyette bulunan banka müşterilerine iş yapacakları ülke hakkında finansal nitelikli bilgiler vermekte, hizmet verdiği banka müşterilerinin ödemelerine aracılık etmekte ve bu bankalar tarafından verilecek kredilerin hazırlığını gerçekleştirmektedir (Turan ve Kaya, 2014: 41). Bir bankanın uluslararası piyasadaki temsilcisi, o bankanın uluslararası piyasadaki imajını yansıtmaktadır. Bu nedenle bankalar, uluslararası piyasalarda kendini temsil edecek temsilcileri seçerken son derece dikkatli davranmak durumundadır.

Bankaların uluslararası piyasalarda hizmet veren bir diğer birimi de muhabir bankalardır. İşlemlerin veya faaliyetlerin küçük ve sınırlı olduğu bazı ülkelerde bankalar, bazı özel işlemleri gerçekleştirirken aracı olarak hareket eden yerel bankaları kullanabilmektedir. Bu bankalar, yerel bankanın “muhabir bankası” olarak adlandırılmaktadır. Muhabir bankaları diğerlerinden ayıran en önemli özellik, doğrudan yatırımlarının olmaması ve ayrıca dış piyasada fiziki varlıklarının bulunmamasıdır. Müteakabiliyet ilkesi çerçevesinde, muhabir bankalar, belirli bir ücret karşılığında diğer ülkelerdeki bankalar adına işlemleri takip etmektedir (Turan ve Kaya, 2014: 41). Muhabir bankalarla ilişkiler, uluslararası ticareti ve sınır ötesi finansal faaliyetleri kolaylaştırarak ekonomik büyümeyi ve faaliyeti destekleme noktasında önemli bir rol oynamakta ve aynı zamanda ister şirket ister birey olsun müşterilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Bankaların yine uluslararası piyasalarda hizmet verirken yararlandığı bir diğer hizmet birimi de bağımlı ya da bağlı bankalardır. Kendi adına kurulmuş olmakla birlikte kısmen veya tamamen bir yabancı bankanın mülkiyetinde olan bankaya bağımlı banka denilmektedir. Büyük bankalar genellikle yabancı piyasalarda kendilerine bağımlı bankalar aracılığıyla o piyasalarda bankacılık işlemleri yapma yoluna gidebilirler. Bağımlı ya da bağlı bankaların kendi tüzel kişilikleri vardır ve buldukları ülkenin kanunları çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Bağımlı ya da bağlı bankaların birtakım avantajlara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle yabancı bir ülkede, büyük bir bankanın sahip olduğu bir yan bankanın bulunması, o bankaya büyük avantajlar sağlamaktadır. Büyük bankaların sahip olduğu bu iştirakler, bankacılık faaliyetinde bulunulan ülkedeki yerli ve yabancı iş adamlarının çok daha iyi koşullarda desteklenmesini olanaklı kılmaktadır. Öte yandan, bağımlı şubeler ise her iki tarafa da aynı derecede hizmet sağlayabilmektedir. Büyük bankaların sahip olduğu bağımlı bankanın, o ülkede açılacak şubeye göre çok daha avantajlı bir konumda olduğunu söylemek mümkündür. Büyük bankalar bağımlı banka aracılığıyla hem yerel hem de yabancı iş çevrelerine hizmet verebilmektedir. Bazı ülkelerde, yabancı bankaların şube açmasından ziyade yasalara uymak suretiyle banka açmalarına izin verildiği de görülmektedir (Parasız, 2005: 662-663). Ekonomik gelişime verdikleri destekler nedeniyle bağlı bankaların çok büyük bir öneme sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte bağlı bankaların, aynı ülkede açılan banka şubelerinden farklı bir yapıya sahip olduğunu söylemekte de fayda vardır.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

Uluslararası piyasalarda faaliyette bulunan bir diğer bankacılık türü de konsorsiyum bankalarıdır. Bu bankacılık sistemi, iki veya daha fazla bankanın birleşimi ile kurulmakta ve bu banka faaliyetleri, ortaklar tarafından belirlenen belirli bir çerçeveye göre gerçekleştirilmektedir. Konsorsiyum veya ortak girişim bankasını oluşturan ortak bankalardan hiçbirisi konsorsiyum nezdinde %50'den fazla oranda paya sahip değildir. Konsorsiyuma ortak olan bankalardan her biri sermaye katılım oranında konsorsiyum bankasında temsil hakkına sahip olmaktadır. Konsorsiyum bankalarının çok uluslu bir yapıya sahip olması, bu bankaların diğer bankalardan farklı olarak Merkez Bankaları'nın müdahale etkisinde olmamasına olanak sağlamaktadır (Turan ve Kaya, 2014: 42). Konsorsiyum bankaları, uluslararası kredi işlemleri ve yatırım finansmanı konusunda uzmanlaşmışlardır. Ayrıca konsorsiyum bankaları, klasik ticari bankalar ve yatırım bankalarının özelliklerini de bünyesinde birleştirmektedir. Bu bankalarda sermayenin herhangi bir ortak tarafından kontrol edilememesi en önemli ayırt edici özelliği teşkil etmektedir.

Uluslararası piyasalarda faaliyette bulunan bir diğer önemli bankacılık hizmet türü de Kıyı Bankacılığı (Offshore Bankacılık)dir. Kıyı bankalarını, serbest bölgelerde faaliyette bulunan, kuruldukları ülkede geçerli olan para birimi dışındaki bir para birimi ile işlem yapan, kuruldukları ülkede yerleşik olmayan kişi ve kurumlarla işlemler yapan, yurtiçi bankaların tabi olduğu sınırlama ve kontrollerin çoğundan muaf olan ve mevduat toplama, kredi verme gibi klasik bankacılık hizmetlerini de verebilen bir tür serbest bankacılık sistemi olarak tanımlamak mümkündür (Çeker, 2006: 97). Kıyı bankaları, katı bankacılık kurallarına tabi olmadıkları için özellikle serbest bölgelerde rahat bir çalışma ortamına sahip olmaktadır. Ayrıca kıyı bankaları, ulaşım, istikrar ve güçlü altyapı gibi başka avantajlara da sahiptirler ve pazar potansiyeli yüksek olan ülkelere yakın yerlerde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Esnek ya da kaldırılmış kurallar sebebiyle, kıyı bankaları müşterilerine daha ucuz krediler verebilmektedir. Kıyı bankalarının kendilerini diğer bankalardan ayıran bazı temel özellikleri bulunmaktadır. Bunları, buldukları ülkenin para birimi olmaksızın ticari faaliyetlerini sürdürebilmeleri, kıyı bankaları öncelikli olmak üzere yerleşik olmayan kişiler ve kurumlarla iş ilişkisinde bulunabilmeleri ve birçok kıyı bankacılığı merkezinde gizlilik ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalmaları şeklinde sıralamak mümkündür.

5. 3. Dış Ticarete Bankaların Ödeme Yöntemleri

Dış ticarete gönderiler için malın teslim alınmasını ve aidatların güvenli bir şekilde ödenmesini garanti eden, ayrıca tedarikçinin hakkını güvence altına alan farklı ödeme yöntemleri bulunmaktadır. Bu ödeme yöntemlerini peşin ödeme, mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme ve akreditifli ödeme şeklinde sıralamak mümkündür. Peşin ödeme yönteminde ithalatçı, ithalatı yapılan malları teslim almadan önce mal bedelinin tamamını ya da bir kısmını çeşitli finansal kanalları kullanmak suretiyle satıcıya peşin olarak ödemektedir (Varlık ve Uçar 2017: 3). Bir diğer ifadeyle peşin ödeme yönteminde mal bedeli, fiili ihracat gerçekleşmeden önce tahsil edilmekte ve ihracatçı mal bedelinin tahsili sonrasında malları ithalatçıya sevk etmektedir. Bu ödeme yönteminde ithalatçı malları teslim almadan önce ödeme yaptığı için büyük risk almış olmaktadır. İthalatçı yapmış olduğu ödeme karşılığında malları teslim alamama, zamanında teslim alamama veya istenilen nitelikte teslim alamama riskiyle karşı karşıya kalabilir (Ağsakal ve Eren, 2016: 582). Buna karşın ihracatçının riskinin son derece

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

düşük olduğunu söylemek mümkündür. Bu ödeme yönteminde ihracatçı malı gönderdikten sonra ithalatçının ödeme zorluğu yaşamasından ya da ithalatçının ülkesindeki transferleri yasaklayan olası hukuksal değişikliklerden kendini korumuş olmaktadır (Varlık ve Uçar 2017: 3). Bu tür bir ödeme sistemi dışında ticarete konu olan malın tutarının bir kısmının başta, kalan kısmının ise sevkiyattan sonra veya ihracatçı ile yapılan anlaşmaya göre mallar hazırlandıktan sonra ödenmesi şeklinde bir ödeme yöntemi de bulunmaktadır. Bu yöntemin tedarikçi (ihracatçı) firma için çok uygun bir yöntem olmakla birlikte, ithalatçı firmalar bu yöntemi çok fazla tercih etmemektedir.

Mal mukabili ya da bir diğer ifadeyle mal karşılığı yapılan ödemede ise söz konusu mal için yapılacak olan ödeme, mal alıcının eline geçtikten bir süre sonra yapılmaktadır. Bu ödeme türünde riskler ağırlıklı olarak ihracatçıya aittir. Bu ödeme yöntemi, ithalatçının ödemeyi yapmadan önce malları inceleyebilmesi ve malların sipariş şartlarına uygun olduğundan emin olabilmesi nedeniyle ithalatçı için nakit ödeme yöntemine göre daha güvenli bir yöntemdir. Mal mukabili ödeme, çoğu zaman satıcılar arasındaki rekabetin yoğun olduğu pazarlarda görülmektedir. Bu yöntem genellikle ihracatçının, ithalatçıya güvendiği, aralarında uzun vadeli bir iş ilişkisinin bulunduğu durumlarda uygulanan bir yöntemdir (Varlık ve Uçar, 2017: 3-4). Bu ödeme yöntemindeki en önemli koşul, ihracatçı ve ithalatçı arasındaki uzun süreli ilişkinin bulunması ve bu ilişkinin de güvene dayalı olmasıdır.

Dış ticaret işlemleri için geçerli olan bir diğer ödeme türü ise vesaik mukabili ödeme yöntemidir. Bu ödeme yönteminde, ithalatçı, yapılan dış ticaret işlemi ile bağlantılı olmak üzere ithalat bedelini, ihracatçı tarafından hazırlanmış olan belirli belgeler karşılığında ödemektedir. Vesaik mukabili ödeme şeklindeki bir ödeme sisteminin başarılı olması, önemli ölçüde ithalatçı ile ihracatçının birbirine güvenmesine ve ihracatçının, ithalatçının ödeme gücü hakkında kuşku duymamasına bağlıdır (Al Kılıç, 2010: 4). Bu yöntemde, ithalatçı malı kontrol ederek teslim aldığı ve ardından ödeme işlemi yaptığı için oldukça güvenli bir yöntem olarak kabul edilmektedir.

Dış ticarete tercih edilen bir diğer önemli ödeme yöntemi de akreditifli ödeme yöntemidir. Bu yöntemde ise ithalatçının bankası, müşterisinden aldığı talimat doğrultusunda belirli bir vade içerisinde sözleşmede belirtilen şartların yerine getirilmesi ve ihracata ilişkin belgelerin ibraz edilmesi karşılığında belli bir meblağa kadar olan ödemeyi ihracatçıya yapacağını taahhüt etmektedir (Varlık ve Uçar, 2017: 4). Uluslararası piyasalarda en zor uygulama şeklinin akreditif olduğunu söyleyebiliriz. Belgelerin düzenlenmesi ve bankaya zamanında sunulması katı gereklilikler ile ilişkilidir. Ancak uluslararası ticarete yaygın olarak kullanılmaktadır.

6. Veri Seti, Ekonometrik Yöntem ve Ampirik Bulgular

Çalışmanın bu bölünmende araştırma ile ilgili olarak TCMB ve TÜİK'ten temin edilen veriler kullanılarak ekonometrik yöntemlerle çeşitli analizler yapılmış ve bu analizler çerçevesinde kredilerin, dış ticaret üzerindeki ve dış ticaretteki gelişmelerin de krediler üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

6.1. Veri Seti ve Model

Bu çalışmada, Türkiye’de 2008: Q1-2021: Q1 arasındaki döneme ait çeyreklik veriler kullanılarak toplam kredilerin ihracat ve ithalata etkisi incelenmiştir. Çalışmada kullanılan verilere ilişkin bilgiler ve verilerin kaynağı Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Modele İlişkin Veriler

Değişken Adı	Açıklama	Alındığı Kaynak
CRE	Toplam Kredilerin GSYİH içindeki % payı	https://evds2.tcmb.gov.tr
IMP	İthalatın GSYİH içindeki % payı	https://data.tuik.gov.tr
EXP	İhracatın GSYİH içindeki % payı	https://data.tuik.gov.tr

Çalışmada tahmin edilen modeller, Model (1) ve Model (2)’de gösterilmiştir.

$$EXP_t = \alpha + \alpha_1 CRE_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$IMP_t = \alpha + \alpha_1 CRE_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

Model (1)’de bağımsız değişken toplam kredilerin GSYİH içindeki % payı iken; bağımlı değişken ihracatın GSYİH içindeki payıdır. Model (2)’de ise bağımsız değişken yine toplam kredilerin GSYİH içindeki % payı iken; bağımlı değişken ithalatın GSYİH içindeki payıdır. Bu doğrultuda serilerin öncelikle durağanlığı sınanarak birim kök içerip içermediği tespit edilecek ve daha sonra ilgili analizler yapılacaktır.

6. 2. Ekonometrik Yöntem ve Bulgular

6. 2. 1. Birim Kök Testleri

Durağanlık, zaman serileri için oldukça önemlidir. Durağan olan serilerde serilerin ortalamasının ve varyansının zamanla aynı kalacağı ve sabit olacağı ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle, zaman serisi belli bir ortalama etrafında dalgalanacaktır. Durağanlaştırılmış serilerin katsayıları istatistiksel olarak anlamlıdır ve çıkan sonuçlar tutarlıdır. Serilerde mevsimsel etki ve trend’in olduğu durumda ise sahte regresyon problemiyle karşı karşıya kalınacaktır. Bu yüzden seriler, durağan ya da durağan olmayan bir yapıda olmaktadır (Johnston ve Dinardo, 1997: 215). Sahte regresyon problemi, durağan olmayan serilerde var olacağından tutarsız sonuçlar verebilmekte ve gerçeği yansıtmamaktadır. Bu nedenle durağan olmayan zaman serilerinin farkı alınarak durağanlaştırılmalıdır. Bu sayede uzun dönemli eşbütünlük ilişkisinin varlığı sınanarak tutarlı sonuçlara ulaşılmaktadır (Karaca, 2003: 249).

Bu nedenle serilerin durağan hale gelmesine ihtiyaç vardır ve durağanlık için de birim kök testlerine başvurulmaktadır. Birim kök testleriyle zaman serilerinin durağanlığı sınanmaktadır. Zaman serilerinde durağanlığın tespiti için yapılan en temel test, Dickey ve Fuller tarafından geliştirilen DF testidir. Dickey-Fuller (1979) birim kök testinde tüm zaman serileri 1.dereceden otoregresif süreçlerle ifade edilmektedir. Daha yüksek dereceden otoregresif süreçlerin analizine ise DF testi izin vermemektedir (Enders,1995). Bu nedenle Dickey-Fuller testinin geliştirilmiş versiyonu olan ADF birim kök testi kullanılmaktadır. ADF birim kök testi, Dickey-Fuller testine göre otokorelasyon sorununu da dikkate almaktadır (Karabulut, 2019: 200). ADF

birim kök testinde, Dickey-Fuller testinde olduğu gibi uygun test istatistiği, regresyon denkleminin içerdiği deterministik bileşenlere dayanmaktadır ve yine Dickey-Fuller testi gibi kritik değerlerle birim kökün varlığı test edilmektedir (Enders, 1995).

Dickey-Fuller (DF) birim kök testinde hata terimlerinin beyaz gürültülü olarak kabulünden dolayı Philips-Perron testi geliştirilmiştir. Phillips-Perron (1988) birim kök testinde ADF testindeki gibi bağımlı değişkenin gecikmeli değerleri kullanılmamakta, bunun yerine değişen varyans ve otokorelasyon gibi problemler için parametrik olmayan bir yöntemle sorun giderilmektedir (Sevüktekin ve Çınar, 2017: 378). Philips-Perron birim kök testi, Dickey-Fuller (DF) birim kök testindeki regresyon denklemlerini kullanmaktadır ve testler için eşik değerleri aynı kabul etmektedir. Geliştirdikleri parametrik olmayan birim kök testi ile de otokorelasyon sorununu çözmektedir (Çelik ve Taş, 2007: 16). Tablo 2.'de ADF ve PP birim kök testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2: ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	ADF		PP	
	Test ist.	Olasılık	Test ist.	Olasılık
CRE		-2.538		0.112
	%1	-3.562	%1	-3.562
	%5	-2.918	%5	-2.918
	%10	-2.597	%10	-2.597
EXP		0.362		0.979
	%1	-3.568	%1	-3.562
	%5	-2.921	%5	-2.918
	%10	-2.598	%10	-2.597
IMP		-2.749		0.073
	%1	-3.574	%1	-3.562
	%5	-2.923	%5	-2.918
	%10	-2.599	%10	-2.597
ΔCRE		-5.634		0.000*
	%1	-3.565	%1	-3.565
	%5	-2.919	%5	-2.919
	%10	-2.597	%10	-2.597
ΔEXP		-11.700		0.000*
	%1	-3.568	%1	-3.565
	%5	-2.921	%5	-2.919
	%10	-2.598	%10	-2.597
ΔIMP		-3.977		0.003*
	%1	-3.584	%1	-3.565
	%5	-2.928	%5	-2.919
	%10	-2.602	%10	-2.597

Not: Tablodaki MacKinnon değerleri %1, %5, %10 anlamlılık düzeyindeki kritik değerleri göstermektedir. * işareti ise %1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir. Gecikme uzunluğu Schwarz (SC) bilgi kriterine göre belirlenmiştir.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

Tablo 2'e göre, kredi, ihracat ve ithalat değişkenleri birim kök içermektedir. Tablodaki seviyesinde olan değerlerin test istatistikleri, mutlak değer olarak %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyindeki değerlerden küçük olduğu için serilerin durağan olmadığı görülmektedir. İthalat değişkeni %10 anlamlılık düzeyinde seviyesinde durağandır. Ancak %10 anlamlılık düzeyi düşük olduğundan ve %1 ya da %5 anlamlılık düzeyi esas alındığından dolayı ithalat değişkeninin de birim kök içerdiği kabul edilmiştir. Seviyesinde durağan olmayan serilerin 1. farkları alınmış ve tüm serilerin 1. farkta durağan olduğu görülmüştür. Farkı alınan seriler Δ ile gösterilmiştir ve bu değişkenlerin test istatistikleri, mutlak değer olarak %1 ve %5 anlamlılık düzeyindeki değerlerden büyük olduğu için serilerin durağan olduğu görülmektedir. ADF ve PP birim kök testleri en temel ve geleneksel birim kök testlerindedir, ancak bu testlerin gücü zayıftır.

Bu yüzden serilerin durağanlığının tespiti için Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin (KPSS) birim kök testi de yapılmıştır. KPSS birim kök testinin amacı, serilerdeki deterministik trendin elimine edilerek serilerin durağanlaştırılmasıdır. Ancak KPSS birim kök testinin diğer birim kök testlerine göre önemli bir farkı vardır. Diğerlerinin aksine KPSS birim kök testinde, boş hipotez seride birim kök bulunmadığını ve serinin durağan olduğunu; alternatif hipotez ise seride birim kök olduğunu ve serinin durağan bir yapıda olmadığını göstermektedir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2007: 361). LM testi kullanılarak hesaplanan değer, kritik değerden büyük olması durumunda, H_0 hipotezi reddedilir ve serilerin birim kök içerdiği, dolayısıyla da durağan olmadığı kabul edilir. Buna karşın LM test istatistik değerinin, kritik değerden küçük olması durumunda, H_0 hipotezi reddedilemez ve serilerin birim kök içermediği, dolayısıyla da durağan olduğu kabul edilmektedir (Karatay Göğül, 2020: 243). KPSS Birim Kök Testi Sonuçları Tablo 3. görülmektedir.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

Tablo 3: KPSS Birim Kök Testi Sonuçları

CRE		LM-Stat.
		0.594
Asymptotic Kritik Değerler	%1	0.739
	%5	0.463
	%10	0.347
EXP		LM-Stat.
		0.726
Asymptotic Kritik Değerler	%1	0.739
	%5	0.463
	%10	0.347
IMP		LM-Stat.
		0.310
Asymptotic Kritik Değerler	%1	0.739
	%5	0.463
	%10	0.347
ΔCRE		LM-Stat.
		0.380
Asymptotic Kritik Değerler	%1	0.739
	%5	0.463
	%10	0.347
ΔEXP		LM-Stat.
		0.426
Asymptotic Kritik Değerler	%1	0.739
	%5	0.463
	%10	0.347

Tablo 3'te LM test istatistikleri ile %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde serilerin durağanlığı sınanmıştır. Burada %5 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Buna göre kredilerin LM test istatistiği (0.594) %5 kritik değerden (0.463) büyük olduğu için H_0 hipotezi reddedilmekte ve serinin birim kök içerdiği kabul edilmektedir. Aynı şekilde ihracat değişkeninin LM test istatistiği (0.726) %5 kritik değerden (0.463) büyük olduğu için H_0 hipotezi reddedilmekte ve serinin birim kök içerdiği kabul edilmektedir. İthalat değişkeninin de ise LM test istatistiği (0.310) %5 kritik değerden (0.463) küçük olduğu için H_0 hipotezi reddedilememekte ve serinin birim kök içermediği kabul edilmektedir. Seviyesinde durağan olmayan krediler ve ihracat değişkeninin 1.farkı alınmıştır ve buna göre 1.farkı alınan kredi değişkeninin LM test istatistiği (0.380) %5 kritik değerden (0.463) küçük olduğu için serinin birim kökten arındırılarak durağan hale geldiği kabul edilmektedir. 1.farkı alınan ihracat değişkeninin de LM test istatistiği (0.426) %5 kritik değerden (0.463) küçük olduğu için serinin birim kökten arındırılarak durağan hale geldiği kabul edilmektedir. Kısacası KPSS testi sonucunda, krediler ve ihracat değişkeni 1.farkta

durağanken, ithalat değişkeninin seviyesinde durağan olduğu görülmektedir. KPSS birim kök testi, ADF ve PP birim kök testinden daha güçlü olmasına rağmen, daha güçlü olan ERS, ERS Point Optimal testi ve Ng-Perron testi gibi testler geliştirilmiştir (Yıldırım vd. 2015: 94).

Değişkenlerin aynı mertebeden durağan olup olmadıklarının araştırması amacıyla Serena Ng ve Pierre Perron tarafından Ng-Perron birim kök testi geliştirilmiştir. Ng-Perron birim kök testi içerisinde, PP testi olarak adlandırılan $Z\alpha$ ve Zt testlerinin değiştirilmiş ve geliştirilmiş hali olan $MZ\alpha$ ve MZt testleri; Bhargava'nın geliştirdiği birim kök testinin değiştirilmiş ve geliştirilmiş hali olan MSB testi ve ADF-GLS testinin değiştirilmiş ve geliştirilmiş hali olan MPT testi olmak üzere dört farklı test bulunmaktadır. Ng-Perron tarafından belirlenen test kritik değerlerinin $MZ\alpha$ ve MZt test istatistiklerinden küçük olması durumunda birim kökün varlığını belirten sıfır hipotezi reddedilirken, MSB ve MPT testlerinde belirlenen test kritik değerlerinin test istatistiklerinden büyük olması durumunda birim kökün varlığını ifade eden alternatif hipotez reddedilmektedir (Öztürk ve Çınar, 2018: 74-75). PP testinin gücünün zayıf olmasından dolayı geliştirilen Ng-Perron birim kök testi, uzun dönem varyans tahmincisi için Newey West tahmincisini kullanmamıştır. Hatta PP testinin bu tahminciye kullandığı için gücünün az olduğunu belirtmiştir. Ng-Perron, Z testini geliştirerek PP testinin gücünün zayıflık problemini çözmektedir (Alp, 2008). Ng-Perron testinde hipotezler diğer testlerden farklıdır. $MZ\alpha$ ve MZt testlerinde temel hipotez serilerin durağan olmadığını ve serilerde birim kök olduğunu; alternatif hipotez ise serilerin durağan olduğunu ve birim kök içermediğini ifade etmektedir (Perron ve Ng, 1996: 444). Değişkenlere Ng-Perron birim kök testi de uygulanmış ve sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Ng-Perron Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	MZ α	MZt	MSB	MPT
CRE	-4.000 (-8.100)	-1.412 (-1.980)	0.353 (0.233)	6.126 (3.170)
EXP	1.235 (-8.100)	0.619 (-1.980)	0.501 (0.233)	23.463 (3.170)
IMP	-73.909 (-8.100)	-6.008 (-1.980)	0.081 (0.233)	0.482 (3.170)
Δ CRE	-21.688 (-8.100)	-3.286 (-1.980)	0.151 (0.233)	1.153 (3.170)
Δ EXP	-167.488 (-8.100)	-9.151 (-1.980)	0.054 (0.233)	0.146 (3.170)

Not: Parantez içindeki değerler %5 kritik değerleri göstermektedir.

Ng-Perron birim kök testine göre, $MZ\alpha$ ve MZt test istatistikleri %5 kritik değerden küçükse seri durağan değildir ve birim köklüdür. Ancak $MZ\alpha$ ve MZt test istatistikleri %5 kritik değerden büyükse seri durağandır. MSB ve MPT test istatistiklerinde ise alternatif hipotez birim kökün varlığına işaret etmektedir. Buna göre MSB ve MPT test istatistikleri %5 kritik değerden büyükse seri durağan değildir ve birim köklüdür. Ancak MSB ve MPT test istatistikleri %5 kritik değerden küçükse seri durağandır.

Tablo 4'e göre, kredi ve ihracat değişkenlerinin $MZ\alpha$ ve MZt test istatistikleri %5 kritik değerden küçüktür. Ayrıca MSB ve MPT test istatistikleri %5 kritik değerden büyüktür. Bu

sonuçlar kredi ve ihracat değişkenlerinin birim kök içerdiğini göstermektedir. 1.farkı alınan kredi ve ihracat değişkenlerinin MZa ve MZt test istatistikleri %5 kritik değerden büyük; MSB ve MPT test istatistikleri %5 kritik değerden küçüktür. Bu sonuçlara göre seriler birim kökten arındırılmış ve seriler durağan hale gelmiştir. İthalat değişkeninin ise seviyesinde durağan olduğu görülmüştür.

Yapılan birim kök testleri sonucunda kredi ve ihracat değişkenleri 1.farkta durağan hale gelmektedir. İthalat değişkeni ise ADF ve PP birim kök testlerinde 1.farkta durağanken; KPSS ve Ng-Perron birim kök testlerinde seviyesinde durağandır.

Durağanlığın tespitinden sonra analizlerin yapılabilmesi için uygun gecikme uzunluğu belirlenmelidir. Tablo 5'te gecikme uzunluğunun belirlenmesi kriterlerine ilişkin göstergelere yer verilmiştir.

Tablo 5: Gecikme Uzunluğunun Tespiti

Gecikme	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-365.382	-	680.209	15.036	15.151	15.079
1	-289.208	139.910	43.890	12.294	12.757*	12.470
2	-279.237	17.094	42.387	12.254	13.065	12.562
3	-262.068	27.330	30.721	11.921	13.079	12.360
4	-248.973	19.241*	26.559*	11.754*	13.259	12.325*

Not: LR: Ardışık modifiye edilmiş LR test istatistiğini; FPE: Son kestirim hatasını; AIC: Akaike bilgi kriterini, SC: Schwarz bilgi kriterini ve HQ: Hannan-Quinn bilgi kriterini göstermektedir.

Tablo 5'e göre, uygun gecikme uzunluğu 4 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla kredi, ihracat ve ithalat değişkenlerinin 4 gecikmeli değerleri kullanılarak model tahminleri yapılmıştır.

6.2.1. Johansen Eşbütünleşme Testi

Değişkenlerin birbirleriyle aynı anda hareket edip etmedikleri eşbütünleşme analizi ile belirlenmektedir. Zaman serileri birim kök içeriyorsa ve serilerin doğrusal kombinasyonları durağansa ya da farkı alındığında durağan hale geliyorsa bu seriler koentegre veya eşbütünleşik serilerdir (Bal, 2012: 14).

Değişkenler aynı derece durağan olduğu için uzun dönemli eşbütünleşik ilişkiyi veren Johansen eşbütünleşme testi uygulanmıştır. Johansen eşbütünleşme analizi, Sims (1980) tarafından geliştirilen ve ekonometrik modeldeki her değişkenin, kendisinin ve diğer değişkenlerin gecikmeli değerlerinden etkilendiğini gösteren VAR yaklaşımını ihtiva etmektedir (Ümit, 2011: 143). Bu çerçevede ilk olarak toplam kredilerle ihracat arasındaki eşbütünleşik ilişkinin varlığına ve daha sonra da toplam kredilerle ithalat arasındaki eşbütünleşik ilişkinin varlığına Johansen eşbütünleşme testi ile bakılmıştır.

Tablo 6'da toplam kredilerle ihracat arasındaki uzun dönemli ilişkiyi incelemek için Johansen eşbütünleşme testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 6: Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları (Kredi-ihracat)

İz İstatistiği				
Hipotezler	Özdeğer	İz ist.	% Kr. Değ.	Olasılık Değ.
r=0	0.307	19.061	18.397	0.040
r≤1	0.013	0.657	3.841	0.417
Maximum Özdeğer İstatistiği				
Hipotezler	Özdeğer	Maximum Özdeğer ist.	% Kr. Değ.	Olasılık Değ.
r=0	0.307	18.403	17.147	0.032
r≤1	0.013	0.657	3.841	0.417

Tablo 6 incelendiğinde, hem iz istatistiği hem de maximum özdeğer istatistiği değerleri için %5 anlamlılık düzeyinde toplam kredilerle ihracat arasında birer adet eşbütünleşme ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, toplam kredilerle ihracat arasında uzun dönemli bir ilişki olduğunu göstermektedir. Çalışmanın diğer bir değişkeni olan ithalatın da toplam krediler arasında uzun dönemli eşbütünleşik ilişkinin varlığı sınanmıştır. Bu doğrultuda, Tablo 7’de toplam kredilerle ithalat arasındaki uzun dönemli ilişkiyi incelemek için Johansen eşbütünleşme testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7: Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları (Kredi-İthalat)

İz İstatistiği				
Hipotezler	Özdeğer	İz ist.	% Kr. Değ.	Olasılık Değ.
r=0	0.336	23.609	18.397	0.008
r≤1	0.059	3.084	3.841	0.079
Maximum Özdeğer İstatistiği				
Hipotezler	Özdeğer	Maximum Özdeğer ist.	% Kr. Değ.	Olasılık Değ.
r=0	0.336	20.524	17.147	0.015
r≤1	0.059	3.084	3.841	0.079

Tablo 7 incelendiğinde, hem iz istatistiği hem de maximum özdeğer istatistiği değerleri için %5 anlamlılık düzeyinde toplam kredilerle ithalat arasında birer adet eşbütünleşme ilişkisinin olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, toplam kredilerle ithalat arasında uzun dönemli bir ilişkinin bulunduğunu ifade etmektedir.

Tablo 6 ve Tablo 7’de yapılan eşbütünleşme testleri sonucunda, toplam kredilerle ihracat ve ithalat arasında uzun dönemli birbirini etkileyen bir ilişkinin bulunduğunu söylemek mümkündür.

Eşbütünleşik ilişkinin varlığından sonra modelde otokorelasyon ve değişen varyans sorununun bulunup bulunmadığı ve VAR denkleminin hata terimlerinin normal dağılıma sahip olup olmadıkları araştırılmıştır.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

Tahmin edilecek modelin güvenilirliği için modelde hataların beklenen değerinin sıfır ve birbirinden bağımsız olması gerekmektedir. Ayrıca yine güvenilirlik için modelin normal dağılıma sahip olması ve hata terimlerinin de sabit varyanslı olması gerekmektedir. Ardışık bağımlılık olarak ifade edilen otokorelasyon, hata terimleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon olması durumunda EKK ile elde edilen tahminlere ilişkin varyans-kovaryans matrisi geçerliliğini yitirmektedir ve bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerinin açıklayıcı değişken olarak kullanıldığı durumlarda sonuçlar tutarsız olmaktadır. Bu yüzden otokorelasyonun bilinmesi, sorunu da çözecektir (Albayrak, 2014: 2).

Bu kapsamda ilk olarak, modelde otokorelasyon sorununun bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Bunun için de Tablo 8’de otokorelasyon testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 8: Otokorelasyon Testi Sonuçları

Lag	LRE* stat	df	Prob.
1	19.025	9	0.025
2	12.100	9	0.207
3	9.172	9	0.421
4	7.161	9	0.620

Tablo 8’te 4 gecikmeye kadar otokorelasyona bakılmıştır. Bunun nedeni Tablo 5’te uygun gecikme uzunluğunun 4 olarak belirlenmesidir. Tablo 8’e göre 4. gecikmeye kadar modelde otokorelasyon yoktur. 4.gecikmedeki olasılık değeri (0.620) %5’ten büyük olduğu için modelde otokorelasyon olduğunu belirten hipotez reddedilmektedir ve modelde otokorelasyon sorunu bulunmamaktadır.

Modelde otokorelasyon sorununun olmadığından tespitinden sonra, değişen varyans sorununun bulunup bulunmadığı tespit edilmelidir.

Zaman serilerinin güvenilirliğini belirleyen durumlardan biri de hata terimlerinin sabit varyanslı olmasıdır. Bu problem çözülmediği takdirde standart hatalar olacaktır ve katsayılar olması gerekenden büyük olacaktır. Birçok zaman serisinin sabit varyanslı olmadığı görülmektedir (Aktaş, 2007: 150). Hata terimlerinin varyansının farklı olması durumuna değişen varyans (heteroskedasite) denilmektedir. Değişen varyans geçerli olduğunda hataların varyansı sabit kalmamakta, artıp azalmaktadır (Yamak ve Köseoğlu, 2006). Değişen varyans durumunda, bağımsız değişkenin aldığı değerler değiştikçe hata terimlerinin bağımlı değişkenlerinin varyansları da değişecektir (Kınacı ve Genç, 2002: 56).

Hata terimlerimizde sabit varyans bulunmasını istediğimizden dolayı değişen varyansın bulunması önemli bir sorundur. Bunun için de Tablo 9’da değişen varyans sonuçları verilmiştir.

Tablo 9: Değişen Varyans Testi

Chi-sq	Df	Prob.
154.271	144	0.264

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

Tablo 9'a göre, olasılık değeri 0.05'ten büyük olduğu için (0.264) modelde değişen varyans sorunu bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle, sabit varyans yokluk hipotezi reddedilememektedir ve değişen varyans yoktur.

Modelde otokorelasyon ve değişen varyans probleminin bulunmadığının tespitinden sonra, VAR denkleminin hata terimlerinin normal dağılıma sahip olup olmadığının tespiti gerekmektedir.

Serilerin normal dağılıma sahip olması durumunda, ortalaması etrafında rassal dağılımlı olduğu kabul edilmektedir. Bu çerçevede serilerin normal dağılıma sahip olup olmadıklarının tespiti için 3 test yapılmaktadır. Bunlardan ilki çarpıklıktır (Skewness). Skewness, değişkenin dağılımının simetriden sapmasını değerlendirmektedir. İkincisi ise basıklıktır (Kurtosis). Kurtosis, dağılımın normal dağılıma göre basık olup olmadığını göstermektedir. Üçüncüsü ise Jarque-Bera (J-B) testidir. Jarque-Bera (J-B) testi, basıklık ve çarpıklık ölçülerini kullanmaktadır. Jarque-Bera (J-B) testi, 2 serbestlik dereceli ki-kare dağılımının kritik değerleriyle belirlenmektedir ve iyi bir asimtotik özelliğe sahiptir (Akal vd., 2012: 13).

Serilerin normal dağılıma sahip olup olmadığının tespiti için de Tablo 10'da normallik testi yapılmıştır.

Tablo 10: Normallik Testi

Bileşen	Skewness	Chi-sq	df	Prob. *
1	-0.347	0.985	1	0.320
2	-0.010	0.000	1	0.975
3	-0.295	0.711	1	0.398
Joint		1.697	3	0.637
Bileşen	Kurtosis	Chi-sq	df	Prob.
1	4.009	2.082	1	0.149
2	2.351	0.858	1	0.354
3	2.474	0.563	1	0.453
Joint		3.503	3	0.320
Bileşen	Jarque-Bera	df	Prob.	
1	3.067	2	0.215	
2	0.859	2	0.650	
3	1.274	2	0.528	
Joint	5.201	6	0.518	

Tablo 10'a göre kredi, ihracat ve ithalat değişkeni olarak 3 değişken bulunduğu için, 3 ayrı bileşen için normallik testi yapılmaktadır. Normallik varsayımında Skewness (çarpıklık),

Kurtosis (basıklık) ve Jarque-Bera olarak 3 endeks ile hata terimlerinin normal dağılıma sahip olup olmadığı ölçülmektedir. Tablo 9'a göre Skewness, Kurtosis ve Jarque-Bera endekslerinin tümünde, bütün değişkenlerin olasılık değeri 0.05'ten büyük olduğu için hata terimlerinin normal dağılıma sahip olduğu görülmektedir. Normal dağılım varsayımında en önemli kriter Jarque-Bera kriteridir. Bu kriterde de kalıntıların (joint) olasılık değeri 0.05'ten büyük olduğu için (0.518) hata terimlerinin normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür.

6.2.3. Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi

Çalışmada son olarak nedensellik testi yapılmıştır. Granger nedensellik testi, literatürde çok fazla kullanılmasına rağmen yeterli değildir. Park ve Phillips (1989) ve Sims, Stock ve Watson (1990) çalışmaları durağan olmayan serilerde Granger nedenselliğinin asimptotik olarak standart dağılımlarının uyumsuzluğunu dile getirmiştir. Bu çerçevede Toda ve Yamamoto (1995) durağan olmayan ama eşbütünleşik olan değişkenler için yeni bir Granger nedensellik testi geliştirmiştir ve alternatif bir yöntem önermiştir. Bu yöntemle en uygun VAR modeline serilerin entegre dereceleri kadar gecikme değeri eklenerek yeni bir VAR modeli tahmin edilir. Daha sonra ise gecikmeli seriler haricindeki parametrelere sıfır kısıtı getirilerek yokluk hipotezi oluşturulur ve kısıtlı-kısıtsız VAR modellerinden Wald istatistiği hesaplanır. Bu istatistik standart ki-kare dağılımına uygundur. Bu sayede durağan olmayan ama eşbütünleşik seriler için de Granger nedenselliği test edilebilmektedir (Akar ve Özcan, 2020: 55).

Modelde kullanılan değişkenlerin 1. farkta durağan olmasından ve Tablo 5'de gecikme uzunluğunun 4 bulunmasından dolayı $p + d_{max}$ seviyesinin 5 olduğu sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda Tablo 11'de Toda-Yamamoto nedensellik testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 11: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

Nedenselliğin Yönü	Ki-kare Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Nihai Karar
CRE→EXP	3.482	0.480	Toplam kredilerden ihracata doğru bir nedensellik yoktur.
EXP→CRE	9.842	0.043	İhracattan toplam kredilere doğru %5 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik vardır.
CRE→IMP	1.801	0.772	Toplam kredilerden ithalata doğru bir nedensellik yoktur.
IMP→CRE	8.090	0.088	İthalattan toplam kredilere doğru %10 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik vardır.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

Tablo 11'e göre, ihracattan toplam kredilere doğru %5 anlamlılık düzeyinde; ithalattan kredilere doğru da %10 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik vardır. Toplam kredilerden ihracata ve ithalata doğru ise herhangi bir nedensellik bulunamamıştır. Bu sonuçlar da, dış ticaret hacmindeki bir artışın toplam kredileri etkilediğini göstermektedir. Ancak dış ticaretin toplam kredileri hangi yönde etkilediğinin tespiti için regresyon analizi yapılmıştır.

6.2.4. Regresyon Analizi

Aralarında sebep-sonuç ilişkisi bulunan 2 ya da daha çok değişken arasındaki ilişkiyi belirleyen ve buna ait tahminler ya da öngörülerde bulunan yöntem, regresyon analizi olarak bilinmektedir. Regresyon analizi için öncelikle regresyon modeli kurulur ve kurulan modelin gerçek modele ne kadar yakın olduğunu belirlemek için de belirli varsayımlar yapılır. Ancak kurulan regresyon modelinin veriye uygun olmaması durumunda sonuçlar aldatıcı ve tutarsız olacaktır (Gürünlü Alma ve Vupa 2008: 220). Bu hususa dikkat etmek gerekir.

X1, X2 bağımsız değişkenleri, Y de bağımlı değişkeni gösterdiğinde, Y ile X1, X2 bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki;

$Y = f(X_1, X_2, \dots)$ biçimindeki fonksiyonel ilişki regresyon analizi adıyla anılmaktadır. Regresyon analizi için önce model kurulmalıdır. Böylece bağımlı ve bağımsız değişkenler belirlenerek fonksiyonel ilişkiye karar verilmelidir. Bu model bir ya da birden çok bağımsız değişken şeklinde de belirlenebilmektedir (Balcı vd., 2012: 797). Dış ticaretin toplam kredileri hangi yönde etkilediğinin tespiti için yapılan regresyon analizinin sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12: Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken: Toplam Kredilerin GSYİH İçindeki % Payı				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık Değeri
EXP	-0.523	0.203	-2.579	0.012
IMP	0.333	0.222	1.496	0.140
C	76.980	4.328	17.785	0.000

Tablo 12'de Türkiye'de 2008: Q1-2021:Q1 arasındaki döneme ait çeyreklik verilerle kullanılarak ihracat ve ithalatın toplam krediler üzerindeki etkisi regresyon analizi ile incelenmiştir. Regresyon analizine göre, ihracattaki artış toplam kredileri azaltmaktadır. İhracat sayesinde ülkeye para girişi olmakta ve bu da toplam kredi talebinde bir azalmaya yol açmaktadır. Yapılan regresyon analizinde, ithalattaki bir artışın ise toplam kredileri arttırdığı görülmektedir. Ancak katsayı anlamsızdır. Bu nedenle de ithalatla toplam krediler arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını söylemek mümkündür.

7. Sonuç

Dış ticaret faaliyetleri, günümüzde ekonomik toparlanma sürecinin en önemli alanlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bankacılık hizmetlerinin ise dış ticaretin gelişimi üzerinde önemli etkilere sahip olduğu düşünülmektedir. Bankaların pek çok önemli ticari fonksiyonu bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu fonksiyonlarından biri de dış ticaretin finansmanı ve

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

dış ticaret faaliyetinde bulunan tarafların ticari güvenliğinin sağlanmasıdır. Bankalar ihracata yönelik üretim yapan firmalara gerek uygun finansal kaynaklar sağlamak gerekse de teminatlar vermek suretiyle dış ticaret işlemlerinin atış göstermesine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu bağlamda bankalar ihracatçı firmalara kısa veya uzun vadeli kredi vermek suretiyle finansal katkılar sağlar iken aynı zamanda ihracatçılara, ihraç ettikleri mal ve hizmetlerin bedellerine güvenli bir şekilde ulaşabilmelerine de verdikleri teminatlar, yaptıkları sigortalar ve verdikleri çeşitli hizmetler sayesinde olanak sağlamaktadırlar. Bankaların ihracatçılara sağlamış olduğu bu destek ve hizmetler ise dış ticaret faaliyetlerinin artış göstermesine, ihracat hacminin artmasına ve dolayısıyla dış ticaret gelirlerinin artmasına neden olmak suretiyle ülkeye önemli döviz kazanımları sağlamakta ve dış ticaret açıklarının azalmasına katkıda bulunmaktadır. Bu sayede ülkenin ekonomik yönden kalkınması da gerçekleşebilmektedir. Bununla birlikte ihraç gelirlerindeki artışların kredi talebinde azalışlara neden olması da muhtemeldir. Bu nedenle dış ticaret gelirlerindeki artışlar da kredi hacmini etkileyebilmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye’de 2008: Q1-2021:Q1 arasındaki döneme ait çeyreklik veriler kullanılarak toplam kredilerin, ihracat ve ithalata etkisi incelenmiştir. Çalışmanın bağımsız değişkeni toplam kredilerin GSYİH içindeki % payı iken; bağımlı değişkenleri ihracatın GSYİH içindeki payı ve ithalatın GSYİH içindeki payıdır. Modelde toplam kredilerin GSYİH içindeki % payı CRE ile ihracatın GSYİH içindeki payı EXP ile ithalatın GSYİH içindeki payı ise IMP ile gösterilmektedir. Çalışmadaki toplam krediler TCMB’nin veri tabanı olan “<https://evds2.tcmb.gov.tr>” adresinden; ihracat ve ithalat değişkeni ise TÜİK’in veri tabanı olan <https://data.tuik.gov.tr>” adresinden temin edilmiştir. Çalışmada (1) ve (2) no’lu model tahmin edilmiştir.

$$EXP_t = \alpha + \alpha_1 CRE_t + \epsilon_t \quad (1)$$

$$IMP_t = \alpha + \alpha_1 CRE_t + \epsilon_t \quad (2)$$

Bu kapsamda öncelikle serilerin durağanlığı belirlenmiştir. Değişkenlere ADF, PP, KPSS ve Ng-Perron birim kök testleri uygulanmıştır. ADF ve PP birim kök testlerine göre tüm seriler birim kök içermekte ve 1.farkta durağan hale gelmektedir. KPSS ve Ng-Perron birim kök testine göre ise, ithalat değişkeni seviyesinde durağanken; toplam krediler ve ihracat değişkeni 1.farkta durağan hale gelmektedir. Daha sonra yapılan Johansen eşbütünleşme testinde de, toplam kredilerle ihracat ve ithalat arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu görülmektedir. Tahmin edilecek modelin güvenilirliği için modelde otokorelasyon, değişen varyans ve normallik varsayımı sınanmıştır. Buna göre modelde değişen varyans ve otokorelasyon sorununun bulunmadığı, serilerin normal dağılıma sahip olduğu görülmektedir.

Çalışmadaki değişkenler için Toda-Yamamoto nedensellik testi yapılmıştır. Birim kök içeren ve farkı alınan serilerde bilgi kayıpları yaşanmaktadır. Toda-Yamamoto nedensellik testinde bilgi kayıpları önlenmekte ve tüm değişkenler düzey değerleriyle modele eklenmektedir. Modelde kullanılan değişkenlerin 1. farkta durağan olmasından ve gecikme uzunluğunun 4 bulunmasından dolayı p + dmax seviyesinin 5 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede yapılan Toda-Yamamoto nedensellik analizinde, ihracattan toplam kredilere doğru %5 anlamlılık düzeyinde; ithalattan toplam kredilere doğru ise %10 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik tespit edilmiştir. Toplam kredilerden, ihracata ve ithalata doğru ise bir nedensellik tespit edilememiştir. Dolayısıyla, Toda-Yamamoto nedensellik analiz sonuçlarına göre dış

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

ticaretin toplam kredileri etkilediği görülmektedir. Dış ticaretin toplam kredileri hangi yönde etkilediğinin tespiti için de regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizine göre, ihracattaki artış toplam kredileri azaltmaktadır. İhracat sayesinde ülkeye para girişi olmakta ve bu da toplam kredi talebinde bir azalmaya yol açmaktadır. Yapılan regresyon analizinde, ithalattaki bir artışın ise toplam kredileri arttırdığı görülmektedir. Ancak katsayı anlamsız çıktığı için iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını söylemek mümkündür. Bu bilgiler ve analiz sonuçları doğrultusunda ihracat gelirlerinin ülke ekonomisi açısından ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmış olmaktadır. İhracat gelirlerindeki artışlar sayesinde işletmelerin kredi kullanımı, dolayısıyla da borçluluk oranı ve borç faiz yükü önemli ölçüde azalmaktadır. Bu bağlamda öncelikle işletmelerin tasarruflarının artmasına olanak sağlayacak yasal düzenleme ve uygulamalara ağırlık verilmeli, akabinde elde edilen bu tasarrufların da ihracata yönelik yatırımlara kanalize edilmesini sağlamak amacıyla işletmeler çeşitli yöntemlerle teşvik edilmeli ve ihracata yönlendirilmelidirler.

Kaynakça

- Ağsaka, A. & Eren, M. K. (2016). Türkiye’de Dış Ticarete Ödeme Şekilleri ve Faiz Oranları. *Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı*, 581-588.
- Akal, M., Birgili, E. & Durmuşkaya, S. (2012). İMKB30, İMKB100, Dolar ve Avro Futures Piyasalarının Etkinliğinin Testi. *Business and Economics Research Journal*, 3(4), 1-20.
- Akar, G. & Özcan, M. (2020). MİST Ülkelerinde İthalat, İhracat ve Ekonomik Büyüme: Toda Yamamoto Nedensellik Analizi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 47-59.
- Aktaş, C. (2007). Otomobil İhracatı ve İthalatı Fiyat Endeksi Verilerinin Farklı Varyanslılığının İncelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 149-162.
- Aktaş, N. & Adıgüzel, M. (2017). *Türkiye’nin Dış Ticaret Sistemi ve Sorunları*. İstanbul Ticaret Üniversitesi. Dış Ticaret Enstitüsü. Tartışma Metinleri. WPS NO/65/2017-01.
- Al Kılıç, Ş. (2010). Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(2), 1-44.
- Albayrak, A. (2014). Otokorelasyon Durumunda En Küçük Kareler Tekniğinin Alternatifi Ototoregresyon Teknikleri ve Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 1-20.
- Alp, E. A. (2008). *Türkiye’de Reel Ücretlerin TAR Modeli ile Analizi ve Birim Kök Sınaması*. Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni.
- Askar, G. (2018). *Dış Ticaret Ödeme Yöntemleri ve Türkiye’deki Kullanımı*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, Working Paper Series, WPS NO/145 /2018-01.
- Bal, O. (2012). Döviz Kuru, Mevduat Faiz Oranı, Enflasyon ve Devlet İç Borçlanma Senetleri İlişkisi: 1994-2008. *Akademik Bakış Dergisi*, 31, 1-20.
- Balcı, H., Işıklı, İ. & Kurban, M. (2012). Regresyon Analizi Kullanılarak Kısa Dönem Yük Tahmini. *ELECO '2012 Elektrik- Elektronik ve Bilgisayar Mühendisliği Sempozyumu*, 796-801.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

- Barut, İ. & Gülcan, S. (2019). *Mikro İşletmelerde Vergisel Teşvikler*. Giresun Ulusal Vergi Sempozyumu İçinde (43-47). E-ISBN: 978-605-4239-83-2, Giresun.
- Çalışkan, E & Eren T. (2016). Bankaların Performanslarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemiyle Değerlendirilmesi. *Ordu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 85-107.
- Çeker, M. (2006). Offshore Hesaplar ve Bankaların Sorumluluğu. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 95-107.
- Çelik, T. T. & Taş, O. (2007). Etkin Piyasa Hipotezi ve Gelişmekte Olan Hisse Senedi Piyasaları. *İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 11-22.
- Dilek, S. (2016). *Oyun Teorisi Eşliğinde Sanayi Ekonomisi (Endüstriyel Ekonomi)*. Ankara: Seçkin.
- Dickey, D. & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root. *Journal of the American Statistical Association*, 74, 427-431.
- Elmacı, O., Sevim, Ş. & Keklik, G. (2014). Bankaların Sürdürülebilir Rekabet Gücünün Ölçümlenmesine Yönelik Ampirik Bir Çalışma (Kredi Riski Yönetimi Etkinlik Analizi). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XIV. Uluslararası Ekonometri Yöneylem Araştırması ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı, 555-576.
- Enders, W. (1995). *Applied Econometric Time Series* (First Edition). New Jersey: Wiley.
- Gürünlü Alma, Ö. & Vupa Ö. (2008). Regresyon Analizinde Kullanılan En Küçük Kareler ve En Küçük Medyan Kareler Yöntemlerinin Karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, 3(2), 219-229.
- Işık, Ö. & Belke, M. (2017). Likidite Riskinin Belirleyicileri: Borsa İstanbul'a Kote Mevduat Bankalarından Kanıtlar. *Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 113-126.
- Johnston, S. & Dinardo, J. (1997). *Econometric Methods* (Fourth Edit). New York: McGraw-Hill International Edi.
- Karaca, O. (2003). Türkiye'de Enflasyon Büyüme İlişkisi: Zaman Serisi Analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(2), 247-255.
- Karabulut, C. (2019). Türkiye'de 2000 Yılı Sonrası E-Ticaretin Gelişimi. *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 192-207.
- Karatay Gögül, P. (2020). Merkez Bankası Döviz Rezervi ve Cari Açık İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Uygulama 1995-2019. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(25), 238-249.
- Kavcıoğlu, Ş. (2014). Ticari Bankacılıkta Kredi Riskinin ve Kredi Riski Ölçüm Modellerinin Değerlendirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(5), 11-19.
- Kınacı, İ. & Genç, A. (2002). Hataları Değişen Varyanslı ve Otokorelasyonlu Lineer Olmayan Regresyonda Parametre Tahmini. *S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, 20, 55-68.
- Melemen, M. (2012). *Uygulamalı Uluslararası Ticaret İşlemleri*. İstanbul: Türkmen Yayınevi.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

- Önal, Y. B. & Sevimeser, N. C. (2006). Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri: Yerli ve Yabancı Bankaların Etkinlik Analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 295-312.
- Öztürk, S. & Çınar, U. (2018). Kamu Dış Borçlanması ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Uygulama (1975-2016). *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018(1), 66-79.
- Park, J. Y. & Phillips, P. C. (1989). Statistical Inference in Regressions with Integrated Processes: Part 2. *Econometric Theory*, 5(1), 95-131.
- Parasız, İ. (2005). *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*, (8. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Perron, P. ve NG, S. (1996). Useful Modifications to Some Unit Root Tests with Dependent Errors and Their Local Asymptotic Properties. *Review of Economic Studies*, 63, 435-463.
- Phillips, P. C. B. ve Perron, P. (1988). Testing for a Unit Root in Time Series Regression. *Biometrika*, 75(2), 335-346.
- Sevüktekin, M. & Çınar, M. (2017). *Ekonometrik Zaman Serileri Analizi*. Bursa: Dora Yayınevi.
- Sevüktekin, M. & Nargeleçekenler, M. (2007). *Ekonometrik Zaman Serileri Analizi: E-Views Uygulamalı*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sims, C. (1980). Macroeconomics and Reality. *Econometrica*, 45(1), 1-48.
- Sims, C. A., Stock, J. H. & Watson, M. W. (1990). Inference in Linear Time Series Models with Some Unit Roots. *Econometrica*, 58(1), 113-144.
- Şirvan, N. & Sezgin Alp Ö. (2017). Türev Piyasa Araçlarının Türk Bankacılık Sektöründe Riske Olan Etkileri. *Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 130-157.
- Toda, H. Y. & Yamamoto, T. (1995). Statistical Inference in Vector Autoregressions with Possibly Integrated Process. *Journal of Econometrics*, (66), 225-250.
- Turan, Z. & Kaya, N. (2014). Yabancı Sermayeli Bankaların Örgütlenme Şekilleri ve Ev Sahibi Ülkede Oluşturabilecekleri Avantajlar ile Dezavantajlar. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 39-49.
- Uğurlu, S. (2020). Türkiye’de Bankacılık Sektörü Kredilerinin Dış Ticaret Üzerindeki Etkisi, A. Barut ve M. R. Görgün (Ed.), *Uluslararası Ticaret ve Finans* içinde (113-127). Ankara: Detay.
- Ümit, A. Ö. (2011). Türkiye’de Cari İşlemler Açığının Sürdürülebilirliğinin Zaman Serileri Analizi ile Değerlendirilmesi: 1992-2010 Dönemi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 135-148.
- Varlık, U. & Uçar, M. (2017). Dış Ticarete Ödeme Şekilleri ve Vesiak Mukabili İşlemlerde Operasyonel Riskler. *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-16.
- Yamak, R. & Köseoğlu, M. (2006). *Uygulamalı İstatistik ve Ekonometri*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Yazıcı, M. (2020), Finansal Piyasalarda Risk ve Risk Yönetimi. *Finansal Piyasalar ve Kurumlar* içinde (s.189-212), Bursa: Ekin.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

Yetiz, F. (2016). Bankacılık Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.

Yıldırım, S., Ertuğrul, H. M. & Soytaş, U. (2015). Türkiye’de Aylık İstihdam Serisinin Durağanlığı: Geleneksel, Yapısal Kırılmalı ve Mevsimsel Birim Kök Test Uygulamaları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(4), 91-102.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde *Fiscaoeconomia* Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Ethics Statement: The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, *Fiscaoeconomia* has no responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study.

Yazar Katkıları: Amal Aldakarim ALHATTI, çalışmada Giriş, Kuramsal Çerçeve, Veri Seti, Ekonometrik Metodoloji, Bulgular ve Sonuç bölümlerine katkı sağlamıştır. Ali KONAK çalışmanın Ampirik Literatür bölümüne, veri toplama aşamasına, Dil Bilgisi ile Noktalama Kontrolü aşamasına ve sonuç bölümlerinde katkı sağlamıştır. 1. yazarın katkı oranı: %50, 2. yazarın katkı oranı: %50.

Author Contributions: Amal Aldakarim ALHATTI contributed to the Introduction, Theoretical Framework, Dataset, Econometric Methodology, Results and Conclusion sections of the study. Ali KONAK contributed to the Empirical Literature section, data collection stage, Grammar and Punctuation Checking stage and conclusion sections of the study. 1st author's contribution rate: 50%, 2nd author's contribution rate: 50%.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest between the authors.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

The Importance of the Banking Sector for the Development of Foreign Trade:

The Case of Turkey

Amal Abdalkarim ALHATTI & Ali KONAK

Extended Abstract

Today, the economy in general, foreign trade in particular, the rapprochement between countries, as well as regional and international conditions are the scene of constant changes. The unequal distribution of agricultural and industrial materials and products in the face of human needs has led to the trade of goods and services between countries. This situation has brought about the intensification of economic and commercial relations between countries over time. It is possible to say that this process, called foreign trade, has a number of characteristics. Foreign trade is a factor that affects the economic elements of countries and directs the level of national income. Foreign trade is significantly affected by economic and political developments. Foreign trade costs have significant effects on the competitiveness of countries. In some developing countries, due to bureaucratic hurdles and inadequate infrastructure, companies have to wait for long periods of time, therefore, they experience cost increases and lose their competitiveness. Thus, facilitating, simplifying and securing foreign trade is of great importance. This simplification leads to lower cost and documentation associated with international trade transactions, as well as increased speed of movement of goods transported between sellers and buyers. There are some issues that need to be considered in order to reduce the costs that companies are exposed to during foreign trade transactions. These cost reductions contribute to increasing the competitiveness of companies. However, foreign trade transactions face geographical distance between exporter and importer, as well as some problems arising from a lack of confidence in trade and different laws and regulations from one country to another. Banks and bank guarantees in the banking system play an extremely important role in solving such problems. Banks play an essential role in facilitating foreign trade transactions, accelerating foreign trade transactions and obtaining cost advantages. In the globalization process that the world is going through, it is seen that national borders lose their importance over time and political borders come to the fore. In this process, although the importance of national banks has increased, the international banking system is also developing with increasing momentum. International banks are intermediary organizations that play important roles in rapidly developing world trade and international monetary movements, and therefore, the international arena is organized to meet the financing needs of enterprises engaged in production activities, especially for export. It is possible to express the main international banking services as providing loans for international investments and acting as an intermediary in money-capital movements. Banks engaged in international banking activities are defined as organizations that provide greater security for international trade in terms of guarantees provided to sellers and buyers. It is possible to say that the banking sector, which is of such importance in terms of the country's economy in general and foreign trade activities in particular, also includes many risks. It is

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

---

possible to evaluate these risks under three headings: credit, market and liquidity risks. All three types of risk can directly affect the success of the banking sector. In particular, the credit risks of banks contain more risks than other risks. Credit risk is due to the inability of borrowers who take out loans from the bank to fulfill their obligations on time and properly and can cause financial problems, albeit temporarily, for banks. Market risks constitute another of the significant risks faced by banks while continuing their business activities. Market risks are one of the risks that are not under the control of the bank but directly affect the banking activities. The banking sector is directly affected by developments, especially in politics and business. In addition, another risk that banks face from time to time is liquidity risk. These are the risks that arise due to the inability to reach the needed financial resource when and in the desired amount. In this context, it is possible to say that it is extremely important for banks to take the necessary precautions against the risks encountered in the market, especially against changes in foreign exchange and interest rates, in order to maintain a successful banking activity. It is possible to say that the banking sector has an important share in the increase in international commercial activities over time. The banking sector plays an extremely important role, especially in ensuring regularity in payments related to commercial activities and creating an environment of trust regarding payments between exporter and importer parties. The existence of a reliable banking system is extremely important due to the critical role it plays in the fields of financial intermediation in terms of national economies. As a result of this structure, it is possible to state that banks also have significant influences on their foreign trade activities. One of the most important developments in the financial field after the Second World War is the internationalization of the banking sector. With this development, a new era has begun in the economy, and this era has led to an intensified increase in commercial banking services, especially in Western countries. The services of various qualities provided by banks in both national and international markets make important contributions to the international banking system in particular. Trust is essential in commercial activities, especially in commercial activities carried out in international markets. At the point of establishing this trust, banks have great duties and therefore, banks play an active role in this process. The most important reasons that lead banks to operate in international markets are the desire of banks to grow and expand with international investments by opening branches in foreign countries and the desire to take advantage of the incentives and privileges offered by the countries to be engaged in banking activities and some tax exemptions. The fact that banks operate in international money and financial markets contributes to the growth and rapid development of these banks while at the same time diversifying the markets, allowing banks to avoid risks and thus cover their domestic losses with overseas incomes. After the foreign trade transactions are carried out, the banks serve their customers with the representative offices they have established, correspondent banks, dependent or affiliated banks, consortium banks and offshore banking. Branches created by banks to represent themselves in foreign countries are called representation in the most general terms. Another unit of banks serving in international markets is correspondent banks.

Alhatti, A. A. & Konak, A. (2022). Dış Ticaretin Gelişimi Açısından Bankacılık Sektörünün Önemi: Türkiye Örneği. *Fiscaeconomia*, 6(2), 572-600.
Doi: 10.25295/fsecon.1087667

In some countries where transactions or activities are small and limited, banks can use local banks that act as intermediaries when performing certain special transactions. Another service unit that banks use while serving in international markets is dependent or affiliated banks. A bank that is partly or wholly owned by a foreign bank, although it was established in its own name, is called a dependent bank. Another type of banking operating in international markets is consortium banks. This banking system is established by the combination of two or more banks and the working mechanism of these organizations is carried out according to a specific framework determined by the partners. Another important type of banking service operating in international markets is Offshore Banking. It is possible to define offshore banks as banks that are not subject to the economic and financial legislation applicable to all banks in the country of establishment. For shipments in foreign trade, there are different payment methods that guarantee the delivery of the goods and the safe payment of the dues and guarantee the right of the supplier. Payment methods will be specified in detail; These payment methods are cash payment, payment against goods, payment against documents, and payment by letter of credit. Advance payment means that the importer pays in accordance with the agreed sales contract before importing the goods it wants to import. In the case of a payment made in return for goods, or in other words, the payment to be made for the goods in question is made after a period of time after the goods are received by the buyer. In this type of payment, the risks mainly belong to the exporter. Another payment method valid for foreign trade transactions is the payment method against documents. In this payment method, the importer pays the import price in exchange for certain documents prepared by the exporter in connection with the foreign trade transaction. In this study, various analyzes were made using econometric methods using the data obtained from the Central Bank of the Turkish Republic and TUIK and within the framework of these analyzes, it is aimed to reveal the effects of loans on foreign trade and the effects of developments in foreign trade on loans. As a result of the analyzes made in this study, from exports to total loans, at the 5% significance level; From imports to total loans, a 10% significance level of causality has been determined. Causality could not be determined from total loans to exports and imports. Therefore, it is seen that an increase in foreign trade volume affects total loans. Regression analysis was carried out to determine the direction in which foreign trade affects total loans. According to the regression analysis, the increase in exports reduces total loans. Thanks to exports, money is inflow into the country, which leads to a decrease in total credit demand. In the regression analysis, it is seen that an increase in imports increases total loans. However, since the coefficient is insignificant, it is possible to say that there is no significant relationship between the two variables.